

A világ legboldogabb könyvtárai

Gyorséterem. Diákok, felnőttek, idősök ebédelnek. Az egyik padon szőke nő ül fedetlen mellekkel. Szemben vele két nagymama korú hölgy ül és gyönyörködnek a látványban, ahogy a párhónapos csecsemő is étkezik. Mindez oly természetes az aarhusi *Dokk1* könyvtárban, mint az, hogy a 28 ezer négyzetméter egészét belakják a polgárok. Otthon ez valóban, ahol az ember áll a központban, nem a gyűjtemény, nem a szolgáltatás.

A Dokk1 könyvtár újra értelmezi a könyvtár fogalmát, a legfontosabb célja, hogy inspirációt nyújtson az embereknek. A folyton változást kereső elme többé nem egy passzív eleme a rendszernek, itt nem látogatók vannak, hanem kereső-kutató emberek. Nem tudást akarnak, hanem a megtapasztalást. Nem szerezni akarnak információt, hanem előállítani. Hozzáadni magukból valamit a világnak, a könyvtárnak, a többi embernek. Ha úgy tetszik ez is a „hygge”, az a bizonyos dán életérzés, amit nem lehet lefordítani semmilyen nyelvre, és ez a szemlélet hatja át a Dokk1-et is.

2015-ben nyílt meg hosszú tervezés után a 18 fiókkönyvtárral rendelkező Dokk1, melynek során nemcsak egy új intézmény, hanem egy új városrész is született. A kikötő korábban egy ipari terület volt, ahova dolgozni jártak az emberek. Ma egy formálódó új városrész, egy kulturális központ, melynek fejlesztése 2017-ben folytatódik, mivel ebben az évben Aarhus Európa Kulturális Fővárosa. A Dokk1 ezenkívül a polgárok első számú ügyintéző helye, ahogy a többi könyvtár is Dániában, okmányirodaként is üzemel. (A *citizens' services* szinte minden kisebb, nagyobb könyvtár szolgáltatásai között megtalálható Dániában, az elintézendő ügyek, beszerezhető okmányok köre azonban függ a település méretétől, és a helyi önkormányzattól.)

A Dokk1 megépítését kétharmad részben a helyi önkormányzat finanszírozta, a többit az állam. A tervezés legfontosabb része a polgárok bevonása

volt: prototípusokat terveztek az előkészítés során a könyvtárosokkal, a polgárokkal és a kamaszokkal is. Arra voltak kíváncsiak, mi szerintük a könyvtár fő célja, miért jönnek az emberek a könyvtárba, és hogy szerintük mit adhat a könyvtár a városnak. A válasz egyszerű volt: helyet, teret, kapcsolatokat (1. ábra).

A Dokk1 szellemisége tehát a következő: adjuk meg a teret és a lehetőséget a polgároknak, hogy arra használják a könyvtárat, amire az szerintük való:

- Tanulásra
- Inspirációra
- Kapcsolatteremtésre és
- Közös szabadidőre az egész családnak.

A magyar könyvtárak hármass pillére helyett (hagyományos könyvtári szolgáltatások, informatikai és elektronikus szolgáltatások, közösségi hely) a dánok egy négyesfogatban hisznek. És ami a legfontosabb náluk: nem a könyv, hanem az ember.

A gyakorlatban ez a Dokk1-nél azt jelenti, hogy nincsenek például szigorúan vett részlegek (vannak, de nagy az átjárhatóság), hanem szolgáltatások. Az elmélyült tanulásra, vagy a csoportos munkára éppúgy adott a lehetőség: mindenütt multimédiapontok, számítógép-állomások, összehajtható, mozgatható bútorok. Ingyenesen igénybe vehető tanulószobák a legmodernebb technikával felszerelve, kényelmes kanapék és üveg mindenütt. A leglátványosabb kilátás a gyerekoldalról nyílik a kikötőre, mely nemcsak a fiatalok inspirációját szolgálja, de a szülők is itt tudnak kikapcsolódni. A terek átrendezhetőek és rugalmasak (2. ábra).

Nincs itt semmi különösebb belső design, semmi speciális könyvtári enteriőr, csak praktikus bútorok. A látványt maguk a könyvek és emberek harmonikus közössége adja, hiszen a dánok szerint egy épület nem a bútoroktól válik könyvtárrá, hanem attól, ha az emberek otthon érzik magukat benne.

1. ábra A folyamatosan mozgásban lévő tér a Dokk1-ben

2. ábra Hangulat, design és multimédia minden négyzetméteren a Dokk1-ben

És ha ehhez az kell, hogy átrendezzék a nappalit, akkor azt is szabad. Enni is lehet az egész épületben. Meg hangosan beszélni, nevetni, cipőt levenni, lábat feltenni, gyereket etetni. Egyszóval belakni a teret. Ez a Dokk1 szellemisége – foglalta össze a lényeget Knud Schulz igazgató a négytagú, magyar könyvtáros csapatnak.

Európa egyik legmodernebb könyvtárát évente 2,2 millió látogató keresi fel. A 330 ezres város lakosaira évente 5 millió kölcsönzés jut. Az összes aarhusi könyvtár ún. nyitott könyvtár (open library), vagyis személyzet nélkül működik bizonyos időszakban. Az *open library* az ország egész területén bevett szolgáltatás. A dán könyvtárak partnernek tekintik az embereket, cserébe az olvasók élnek a lehetőséggel. Kérdésünkre Knud elmondta, hogy nagyon ritkán adódik probléma, az olvasók vigyáznak a könyvrre és segítik egymást. A beléptető rendszernek köszönhetően mindig tudják, ki van a könyvtárban, és kamerák is vannak. Ha egy épületben megoldható a self-evacuation, azaz vészhelyzet esetén hang- és fényjelzések segítik az épületből való kijutást, akkor már nyithat is az *open library*. Mivel még a legkisebb fiókkönyvtárban is van kölcsönző automata, így az alapszolgáltatások is működnek (3. ábra).

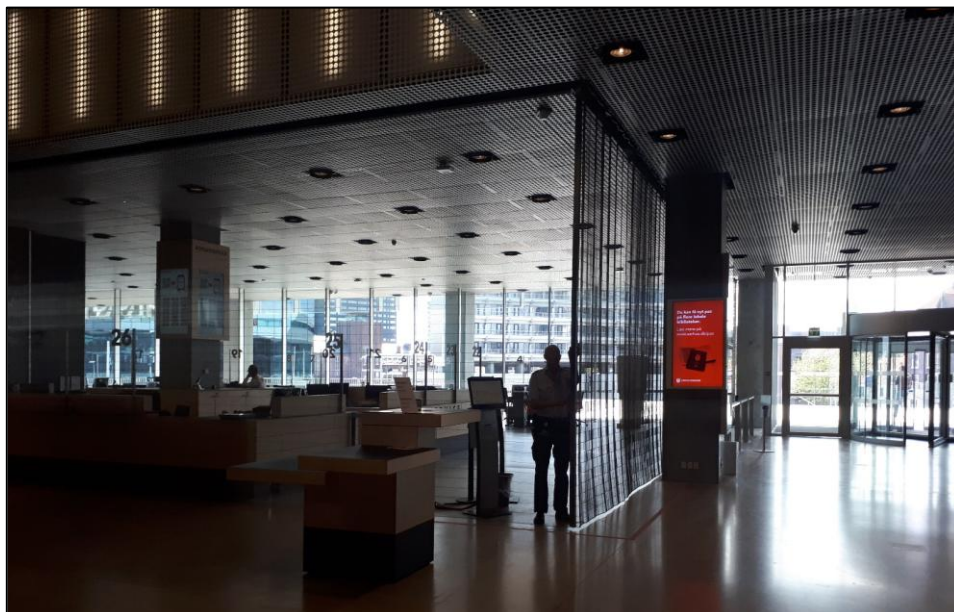
A Dokk1-ben háromféle időszak van: könyvtáros személyzettel (az igazgató sem tudta a pontos létszámot, 5-600 fő dolgozik az intézményben),

csak biztonsági szolgálattal és mindenféle személyzet nélküli. Este és egész hétvégén is lehet tehát használni a könyvtárt: a TB kártyájuk a beléptető kártya: ezzel mindenféle könyvtári szolgáltatás és természetesen a beiratkozás is ingyenes országszerte. Az open library időszak alatt is lehet IT eszközöket használni, kölcsönözni, sőt: akár klubfoglalkozásokat, rendezvényeket tartani.

A dán könyvtári stratégia nagyon erősen épít az önkéntesekre és a partnerekre: évente 2000 programot szerveznek a Dokk1-ben, amiben eltér a magyar szokástól az az, hogy a fogadott rendezvények számára is ingyenes a helyhasználat, eszközhasználat. Saját programjuknak tekintenek mindenféle külsős foglalkozást is, közös felületeken hirdetik a könyvtárosok által szervezett kulturális programokkal. A programok között kiemelt jelentőségűek a családoknak szóló események, (nekünk legjobban a baba-papa klub tetszett). Knud külön hangsúlyozta, hogy a Dokk1 elsősorban családkönyvtár, ami a szolgáltatások mellett az épület kialakításában is tetten érhető. A citizens' services révén a könyvtárak rengeteg olyan emberrel is kapcsolatba kerülnek, akik egyébként nem könyvtárhasználók, az okmányiroda minden általunk látogatott intézménynél szervesen belesimul a környezetbe, így a hivatalos ügy miatt érkező emberek is használják a könyvtári szolgáltatásokat. Nagy előnye ennek a rendszernek, hogy a bevándorlók beilleszkedését elő tudják segíteni, itt egy helyen találnak meg mindent, ami segíti őket a kezdetekkor (4. ábra).

3. ábra Könyvkölcsönző gép a Dokk1-ben

4. ábra A Dokk1-ben található Okmányirodát éppen bezárlják, a könyvtár azonban nyitva marad éjjel-nappal

A Dokk1 a fentiekén kívül élen jár az informatikai fejlesztésekben is. Még dán mértékkel mérve is szembetűnő az IT eszközökkel való ellátottság, valamint ezen eszközök innovatív felhasználása. A falakon síkképernyős felületeken folyamatosan vetítik a könyvtárosok fotóit, a könyvespolcokon mindenütt digitális könyvajánlók pörögnek, a gyerekkönyvtárban padlóra vetített zongora és egy

különleges saját fejlesztés: a book guide. Ez egy olyan könyvajánló szoftver, mely nemcsak olvasni-valót ajánl az adott részlegen belül, de a kiválasztott könyvnek megmutatja a pontos helyét is, az útvonallal együtt. Ezek az érintőképernyős eszközök csak az adott részleg témaköreit mutatják, és sajnos csak dán nyelven működnek, így részlete-sen nem tudtunk megismerkedni velük (5. ábra).

5. ábra Ma ő van szolgálatban

A Dokk1-ben tehát minden lehetőség adott arra, hogy a polgárok aktívan tudják használni a könyvtárat, a saját igényeikhez alakítsák a szolgáltatásokat és valódi partnerként működjenek együtt a könyvtárosokkal. Ugyanez a szellemiség hatja át az aarhusi DET KGL egyetemi könyvtárat is, mely a 2017-es egyesülés óta a *Dán Királyi Könyvtár* része, foglalta össze a lényegét *Jesper Thestrup*, házigazdánk. A 29 millió eurós költségvetésű intézményben 300 fő dolgozik, ez a könyvtárközi kölcsönzések fő szolgáltatója. A koppenhágai nemzeti könyvtárral szemben a DET KGL a digitális szolgáltatásaiban erősebb. A 3,7 milliós gyűjtemény mellett százezer elektronikus folyóirattal, 418 ezer elektronikus könyvvel és 2,6 millió digitális dokumentummal rendelkezik. Mint egyetemi kutató könyvtár, a legnagyobb vállalkozása a web archívuma: gyakorlatilag lemásolják az internetet, minden dán elektronikus dokumentumot, köztük a televízió- és rádióműsort is, sőt, minden reklámanyagot rögzítenek 1980-ig visszamenőleg, a *Cultural Heritage Cluster* adatfeldolgozó módszerét pedig más intézmények is használhatják (tudásmegosztás). Ezeket az anyagokat a szerzői jogvédelem miatt csak itt tudják olvasni a kutatók, az ebből készült elemzéseket megőrizhetik, de maguk az adatok, dokumentumok törlődnek használat után. A másik nagy projektje a DET KGL-nek

az egyetemi kutatók, oktatók minden publikációjának egy közös felületen való összegyűjtése, ez a szolgáltatás már otthonról is igénybe vehető, de használatához egyetemi regisztráció szükséges.

A DET KGL épülete szintén a legmodernebb technikával van felszerelve. Az oxfordi kollégiumok hangulatát idéző parkos környezetben álló könyvtár kialakításánál szintén megkérdezték a használókat, az egyetemisták véleményét: milyen könyvtárat szeretnének. A legmeglepőbb igényük az volt, hogy bár az egyetemi könyvtárban jobbra az elektronikus dokumentumok használata a fajsúlyos, azért szeretnék, ha lennének könyvek is. Így a földszinti közösségi tér multimédiás hangulatához elengedhetetlen a könyvek látványa, bár ezek nem igazi könyvek (6. ábra).

A könyvtár szellemisége hasonló a Dokk1-ben megtapasztaltakhoz: rugalmas terek, kikapcsolódásra, feltöltődésre alkalmas csendesebb, és a közös tanuláshoz, csapatmunkához elengedhetetlen kisebb-nagyobb állomások. Van itt pingpongasztal, konyha, meditációs szoba, masszázsfotel, multimédiás fotel, csocsó és szabadon használható fénymásoló, szkennelő, nyomtatógépek (7., 8. ábra).

6. ábra Tanulósobák a DET KGL-ben

7. ábra **Meditációs szoba a DET KGL-ben**

A tizenhét emeletes épületben jól kiegészítik egymást a legmodernebb technikai eszközök és a hagyományos kézikönyvek az olvasóteremben, a bekötött folyóiratok forma (!) és nem szakrendben való katonás sorai a raktárakban, a látogatók előtt elzárt ritkaságok (pl. második világháborús, feltáratlan német dokumentumok).

Aarhus bár csak egy 330 ezer lakosú város az amúgy sem túl népes skandináv államban, de a Dokk1-gyel és az egyetem nemzeti könyvtárával együtt a világ kulturális és oktatási szempontjából egyik legmodernebb, leginnovatívabb szereplője. Szemléletük, stratégiájuk bár a magyar viszonyok között ma még egy nagyon távoli álmokkép, de a jövő könyvtárai bizonyára ezt a mintát követik majd.

8. ábra **Kilátás a Dokk1-ből a formálódó új aarhusi városrészre**

Beszámolók, szemlék, referátumok

A 2017. május végén, az MKE Elnöksége által szervezett, egyhetes dániai könyvtárszakmai tanulmányúton négy könyvtáros kolléga vett részt Magyarországról. Sóron Ildikó – a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár régió igazgatója, Czakóné Gacov Katalin – a szolnoki Versegly Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény igazgatója, Gerencsér Judit – a Kúria Tóry Gusztáv Jogi Szakkönyvtára vezetője, az MKE főtitkára és Istók Anna – a Gö-

döllői Városi Könyvtár könyvtárosa. A szakmai tanulmányút a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg az MKE és az IKSZ közös szervezésében.

Istók Anna

a Gödöllői Városi Könyvtár könyvtárosa.

E-mail: istoka@gvik.hu